VASILE NETEA – INTERVIEW AS DIALOGICAL VOCATION

Iulian BOLDEA[1]

Abstract

Vasile Netea's interviews are characterized by the precision of the questions formulated, by a high degree of personalization of the journalistic discourse, by the constant appeal to some relevant biographical details, by resorting to some forms of affectivity, but also by a very careful putting into scene of the dialogue. Vasile Netea's interviews clearly demonstrate a firm vocation of dialogue, a vivid consciousness of the role and importance of literature in a social context and, last but not least, an aesthetic attitude with major meanings, which Vasile Netea always knew to put it value, with naturalness and expressiveness, in his articles, interviews and books.

Keywords: interviews, questions, dialogue, journalistic discourse, aesthetic attitude

Preliminarii

Născut în anul 1912, la Deda, decedat la Bucureşti, la 6 martie 1989, Vasile Netea urmează, la Târgu-Mureş, cursurile Şcolii Normale, debutând cu o poezie în revista Liceului „Al. Papiu-Ilarian". Perioada petrecută la Târgu-Mureș este una cu consecinţe dintre cele mai fructuoase pentru destinul cărturarului, care îşi începe activitatea publicistică prin publicarea, în revista *Astra*, a două articole, despre George Coşbuc şi Ion Dragoslav. În aceeaşi perioadă colaborează şi la ziarul *Patria*, din Cluj şi *Drapelul* din Lugoj. La Reghin, împreună cu dr. Eugen Nicoară, Vasile Netea publică o serie de lucrări despre istoria şi valorile neamului românesc, între care *Figuri mureşene* şi *Murăş, Murăş, apă lină*. Mai târziu, la Târgu-Mureş, editează revistele de literatură *Clipa* şi *Jar şi slovă*. Între anii 1942 şi 1946, Vasile Netea urmează cursurile Facultăţii de Litere şi Filozofie din cadrul Universităţii Bucureşti. În anul 1948, în cadrul Universităţii din Bucureşti, îşi dă doctoratul cu lucrarea *George Barițiu: Viața și opera*. Vasile Netea este autorul a peste 40 de cărţi, între care amintim: *Sub stindardul ASTREI* (1939), *Dela Petru Maior la Octavian Goga* (Premiul Academiei Române, 1944), *Istoria Memorandului românilor din Transilvania și Banat* (1947), *Munţii Apuseni: muzeu istoric si Pantheon al poporului român* (1977), *1877 în conştiinţa literară a epocii: documente, scrisori, articole* (1977), *Folclorul și folcloriștii mureșeni* (1983), *Mureșul superior - vatră de cultură românească* (1988). „Mesager al culturii naţionale", cum l-a caracterizat acad. Dan Berindei, Vasile Netea rămâne, pentru noi, românii de pe aceste meleaguri, o personalitate importantă a istoriografiei şi folcloristicii româneşti, un simbol cultural şi, în acelaşi timp, un reper moral de amplă rezonanţă.

Interviul literar. Sub zodia autenticității

Situat la confluenţa dintre literatură şi jurnalism, interviul este una dintre vedetele genului publicistic de astăzi. Interviul literar se distinge prin încercarea de a atrage în dialog

[1] Professor, PhD, UMFST; Scientific Researcher, „Gh. Șincai" Institute of Research for the Humanities, Romanian Academy.

BDD-A29185 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:02 UTC)

personalităţi ale literaturii unei epoci, interogate cu privire la biografia, crezul estetic, mecanismele creaţiei proprii sau proiectele de viitor. În literatura română, interviul literar a fost reprezentat cu strălucire în perioada interbelică mai ales de Felix Aderca, scriitor care, în anul 1929, a publicat cunoscuta sa carte de interviuri *Mărturia unei generaţii*, în care sunt consemnate dialoguri cu figuri importante ale culturii române interbelice (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Octavian Goga, E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu ş.a.).

Interviul literar a început să fie cultivat în cultura românească în preajma primului război mondial în două publicaţii importante ale epocii, *Flacăra* şi *Rampa*, în paginile cărora scriitori şi publicişti precum Ion Minulescu, Petre Locusteanu, Mircea Dem. Rădulescu, Al. Şerban, Mihail Cruceanu, Constantin Paul, Ernest Ene au publicat interviuri în cadrul unor rubrici specializate, cu titlul *De vorbă cu*… sau *Convorbire cu*… Cei dintâi scriitori intervievaţi au fost Barbu Ştefănescu Delavrancea, Al. Vlahuţă, George Coşbuc, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, I.Al. Brătescu-Voineşti ş.a. Referindu-se la evoluţia acestei specii publicistice, Vasile Netea sublinia faptul că „interviul românesc a dobândit, în anii din preajma primului război mondial, o netăgăduită importanţă, el fiind îmbrăţişat, ca mod de comunicare literară şi artistică, de câteva din principalele personalităţi ale vremii, şi, totodată, cultivat cu asiduitate de o seamă de scriitori şi publicişti care l-au înzestrat cu evidente calităţi intelectuale şi artistice".

Perioada interbelică a reprezentat o epocă de efervescenţă, de dezvoltare fără precedent a interviului. Cel mai important reprezentant al acestei specii literare în epoca interbelică a fost Felix Aderca, care şi-a publicat interviurile în revista condusă de Liviu Rebreanu, *Mişcarea literară*. Sunt publicate interviuri cu C. Rădulescu-Motru, E. Lovinescu, Octavian Goga, Mihail Dragomirescu, Gala Galaction, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Ion Minulescu, Ioan Slavici, Hortensia Papadat-Bengescu. Mai târziu, în *Universul literar* vor apărea interviuri cu Tudor Arghezi, Ion Barbu, G. Ibrăileanu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu sau Ion Vinea. Interviurile lui Felix Aderca au constituit, cum remarca Vasile Netea, „o vastă pledoarie pentru modernism, pentru literatura viitorului, pentru «ideile» menite să transforme valenţele spirituale ale societăţii româneşti de la începutul perioadei interbelice". Alţi autori de interviuri în epoca interbelică au fost Romulus Dianu, Tudor Şoimaru, Ion Valerian (care îşi va aduna interviurile în volumul *Cu scriitorii prin veac*), Tudor Muşatescu, Sergiu Dan sau Petru Comarnescu. Un rol important în dezvoltarea speciei interviului în literatura română l-a avut iniţiativa profesorului Dimitrie Caracostea, care, între anii 1932-1933 a organizat la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, sub titulatura *Mărturisiri literare*, o serie de conferinţe cu caracter confesiv, la care au fost invitaţi scriitori importanţi ai epocii: Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Ion Pillat, N. Davidescu, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Ion Barbu, I.Al. Brătescu-Voineşti, Ion Minulescu ş.a.

Vasile Netea este unul dintre intelectualii români de marcă ai perioadei interbelice, care a ilustrat cu strălucire specia interviului literar. Un volum reprezentativ, în acest sens, este *Interviuri literare*, apărut la Editura Minerva, în anul 1972, în care sunt prezente interviuri

BDD-A29185 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:02 UTC)

cu Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, George Bacovia, Ion Minulescu, Claudia Millian, Elena Farago şi Perpessicius. Volumul se încheie cu un alt interviu acordat lui Vasile Netea de Camil Petrescu, publicat sub titlul *O primăvară din viaţa lui Camil Petrescu: 1943*.

A doua carte de interviuri publicată de Vasile Netea este *Interviuri din literatura română*, apărută la Editura Junimea din Iaşi, în anul 1983. Scriitorii intervievaţi în acest volum sunt: Nicolae Gane, Ioan Slavici, George Coşbuc, Barbu Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Ioan Al. Brătescu – Voineşti, Octavian Goga, Eugen Lovinescu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, George Bacovia, Nicolae Iorga, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Marin Pred, D. R. Popescu, Ştefan Augustin Doinaş, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel, Şerban Cioculescu. În *Prefaţa* cărţii *Interviuri literare* (1972), Vasile Netea observă că interviul „constituie una din cele mai spontane şi mai directe, şi totodată, astăzi, una din cele mai utilizate forme de mărturisire publică a unui scriitor, de informare a unui scriitor, de informare asupra existenţei, activităţii şi proiectelor sale".

Primele interviuri realizate de Vasile Netea datează din anul 1936 şi au apărut în publicaţiile *Naţiunea română*, *Tribuna* şi, mai târziu, în *Vremea*. Interviurile de la Vremea au fost derulate în doua etape. O primă serie de interviuri îi vizează pe scriitorii consacraţi ai epocii (Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu şi George Bacovia). Cea de a doua serie e consacrată unor scriitori tineri la acea dată, precum Radu Tudoran, Constantin Noica, Dan Petraşincu, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol ş.a. Şi în cazul scriitorilor consacraţi, şi în cazul celor în curs de afirmare, întrebările se refereau, în general, la precizarea misiunii şi a semnificaţiei sociale a scriitorului, la relaţiile dintre artist şi societate sau la unele probleme legate de mecanismele procesului creator.

Expresivitatea interogaţiei

Interviurile lui Vasile Netea se caracterizează prin precizia întrebărilor formulate, printr-un înalt grad de personalizare a discursului publicistic, prin apelul constant la unele detalii relevante de ordin biografic, prin recursul la unele forme ale afectivităţii, dar şi printr-o foarte atentă punere în scenă a desfăşurării dialogului. Preambulurile interviurilor au rolul de a pregăti intrarea în scenă a scriitorului intervievat, de a oferi unele explicaţii legate de ambianţa în care se va desfăşura dialogul, sau legate de tematica acestuia. Un exemplu cât se poate de elocvent e reprezentat de precizările preliminarii la interviul cu Mihail Sadoveanu: „E vorba deci de un interviu-confesiune, consacrat în primul rând unor profunde probleme de ordin literar-cultural, şi numai în rândul al doilea, în legătură cu activitatea socială şi cu prietenii scriitorului, o privire asupra câtorva momente din viaţa sa. E de la sine înţeles că, imaginat în acest fel, interviul nostru cu Mihail Sadoveanu nu va putea fi decât sobru, edificator, axat pe câteva idei caracteristice pentru modul de a gândi şi de a scrie al acestui neîntrecut poet al prozei româneşti".

BDD-A29185 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:02 UTC)

În cadrul interviurilor literare ale lui Vasile Netea există câteva de o deosebită relevanţă. E vorba de interviurile cu Sadoveanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu şi George Bacovia. Interviul-confesiune luat lui Mihail Sadoveanu conţine câteva elemente extrem de importante, care fixează locul şi rolul biografiei în contextul operei. Scriitorul observă, însă, că nu s-a „autobiografiat" niciodată. Referindu-se la semnificaţiile personajelor, Sadoveanu constată că „întocmai ca şi pictorul", scriitorul „nu trebuie să prezinte aspectele exterioare ale anumitor personaje ci, în primul rând, semnificaţiile lor interioare". Pe de altă parte, Mihail Sadoveanu subliniază importanţa vârstei psihologice a creatorului în dezvoltarea unui subiect, a unei teme literare. În acest sens, Sadoveanu observă că operele sale „au izvorât însă dintr-un suflet emoţionat şi sincer, aşa încât, privite din acest punct de vedere, ele şi-au avut la timpul lor valoarea respectivă în raport cu omul.[…]. O carte pe care am scris-o la douăzeci de ani, acum, dacă aş relua subiectul, aş scri-o poate cu totul altfel. Alta fiind acum înţelegerea artistului în faţa vieţii, alta experienţa, alta intensitatea şi rezonanţa fiecărui subiect, este foarte firesc ca astăzi să privesc unele lucrări din tinereţe cu un ochi oarecum nemulţumit".

În privinţa mecanismelor creaţiei, Sadoveanu delimitează două momente: starea de creaţie propriu-zisă, derivată dintr-o necesitate imperioasă de a se exprima pe sine, şi, într-o a doua instanţă, momentul de după tipărirea operei, când interesul faţa de ea se estompează până la dispariţie: „O carte mă înfierbântă şi mă stăpâneşte numai până o scriu. În timpul acesta simt o adevărată nevoie fiziologică de a-mi aşterne gândurile pe hârtie. După tipărire totul se linişteşte, mă detaşez cu totul de cartea apărută, şi aproape că nu mă mai interesează. Astfel sunt foarte puţine cărţile care m-ar ispiti să le scriu din nou". Observaţiile lui Sadoveanu despre universul propriei creaţii (subiectul operei, pasiunea pentru istorie, ataşamentul pentru tradiţii şi obiceiuri populare) răzbat cu elocvenţă din paginile acestui interviu: „N-am făcut niciodată, n-am făcut în prealabil un proces şi cu atât mai puţin un plan al vreunui roman, urmând ca după elaborarea planului să mă apuc de scris. Subiectele mă frământă totdeauna mai mult timp, până ce se coc de la sine. Atunci, cu sau fără voia mea, trebuie să le aştern pe hârtie. Dacă nu le-aş scrie, aproape că nici n-aş mai putea să trăiesc".

Un alt scriitor intervievat de Vasile Netea, Liviu Rebreanu se remarcă prin încrederea în vitalitatea neamului românesc, prin inteligenţa, vigoarea observaţiilor ce afirmă ideea de seriozitate, de temeinicie şi de reprezentativitate: „Eu socotesc (…). Că misiunea Transilvaniei este de a aduce în viaţa românească acea concepţie de seriozitate de care aceasta are aşa de multă nevoie. Lipsa seriozităţii este unul din cele mai mari neajunsuri ale societăţii noastre. Transilvania este un adevărat rezervor de seriozitate. Din însuşirile specifice tuturor provinciilor româneşti va trebui să iasă un om ale cărui virtuţi şi calităţi să se impună întregii lumi. Eu cred în destinul acestui neam, cred în viitorul lui strălucit". Foarte interesante sunt precizările lui Rebreanu cu privire la conceptul de specific naţional. După ce observă că specificul naţional nu „se poate specifica", prozatorul subliniază faptul că acest concept cuprinde „în egală măsură atât sensibilitatea, cât şi filosofia unui popor, peisajul şi limba sa, stilul său de viaţă, morala, vigoarea biologică şi atâtea alte elemente".

BDD-A29185 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:02 UTC)

Camil Petrescu subliniază, în cadrul unui interviu incitant şi marcat – cum altfel? - de subiectivitate, faptul că literatura sa „a fost un fel de trecere spre filozofie". Demne de interes sunt remarcile prozatorului despre rolul şi semnificaţia propriului său debut, sau despre desfăşurarea ulterioară a activităţii sale creatoare („Iată deci că debutul, ca miracolul despre care mă întrebaţi, nu era decât o dată iniţială a unui tot ce trebuia să se realizeze după structura proprie. De aceea se poate spune că într-o anumită măsură nici nu am evoluat, căci am fost întreg în mine însumi, aşa cum orice plantă este în germen, cu tot soiul desfăşurării ulterioare").

Minuţioase, detaliate, semnificative prin voinţa scriitorului de a concretiza abstracţiunile sunt acele aserţiuni prin care Camil Petrescu îşi propune să explicitеze şi să ilustreze concepția sa despre roman, despre filosofia substanţialistă, sau despre conceptul de autenticitate („substanţa fiind prin esenţa ei o participare la concret, nu poate evita anumite asemănări de suprafaţă. Are deci comun cu realismul literar oarecare tovărăşie de tramvai, iar de literatura de idei, cu care cam aduce, se deosebeşte prin actul de intensă combustiune. În literatura de ideologie, ideile rămân nearse ca butucii umezi care scot fum, fum ideologic, pe când literatura substanţială e o vatră de jeratic luminos, în care se mai disting doar contururile butucilor. Cu «arta pentru artă» şi cu «meşteşugul artistului», creaţia substanţială nu are nimic comun"). În acest interviu, Camil Petrescu îşi exprimă, cu fermitate, opinia în legătură cu relaţia dintre propria sa operă şi substanţa românească: „Specificul naţional mi se pare tăgăduirea însăşi a substanţei naţionale. Este de ales între amândouă: una exclude pe cealaltă. După cum aţi observat, opera mea literară nu are nimic specific naţional în ea şi nici tradiţional, tocmai pentru că ea este însăşi substanţa românească".

Interviul cu Tudor Arghezi este, poate, unul dintre cele mai însemnate şi mai semnificative, sub raportul substanţialităţii observaţiilor, sau al relevanţei dimensiunii confesive. Acest interviu, intitulat *Şapte nopţi de vorbă cu Tudor Arghezi*, debutează cu câteva mărturisiri ale lui Vasile Netea, prin care rememorează propriile sale experienţe ale contactului cu poezia argheziană. Răspunsurile lui Arghezi surprind, poate, cititorul de astăzi, prin scepticismul lor, prin reacţia abulică a poetului cu privire la locul şi importanţa scriitorului în context social: „Atât în presă cât şi în carte, scriitorul, în momentul lui, n-a însemnat nimic. Vorbele lui au fost luate în glumă, critica lui nebăgată în seamă. Nici credinţele lui n-au avut nicio trecere în ceasul lor. Orice judecată sau schiţă despre un ideal erau bănuite de nesinceritate. Ca şi cum românii ar fi neputincioşi să creadă în ceva, prima întrebare ce ţi-o punea semenul scriitor era bănuitoare: cine te plăteşte? Dreptul la ideea personală era exclus".

În ceea ce priveşte statutul criticii şi al criticului literar, Tudor Arghezi observă că, de fapt, criticul literar este şi el „un artist, un poet, un colorist (…). Sunt articole critice care cântă: se ascultă cu auzul emoţionat. Tipul definitiv al acestei critici, singura critică, nu e încă obţinut integral. Dar, în factura scrisului, în diagonala ideii, în subsensurile precizate de o stare de vibraţiune egală cu inspiraţia şi, din când în când, proza critică aduce la gust cu poemul". Interviul cu Tudor Arghezi este unul în care filonul autobiografic se întretaie cu

BDD-A29185 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:02 UTC)

viziunea obiectivă asupra propriei condiţii artistice, într-un stil expresiv, lipsit de retorism, de o gravitate ce nu-şi refuză, pe alocuri, ornamentica ludică sau amprenta paradoxului bine găsit şi plasat. Ilustrative sunt, în acest sens, consideraţiile poetului despre „prieteni şi duşmani"; Arghezi operează o distincţie între prietenii pe care şi i-a ales şi „prietenii care au venit de la sine", constatând ambiguitatea relaţiei antinomice dintre prieteni şi duşmani: „Am avut prieteni cu care m-am legat după o ceartă aprigă şi adversari ieşiţi dintr-o prietenie jurată (…). Mai mult ca prieteniile directe, mi-au lăsat o amintire durabilă întoarcerile subite, la care n-am contribuit conştient ca nici la unele de pân-atunci".

În preambulul interviului cu George Bacovia, Vasile Netea conturează un portret al poetului, în care orizontul inefabilului liric şi substanţialitatea făpturii umane se întretaie: „Poetul e mărunt la înfăţişare, poartă haine de o mare simplicitate şi are ochi de culoarea oţelului. O figură care, neprivită atent, nu trece dincolo de comunul oamenilor care cunosc suferinţa. Privit în lumină şi transfigurat, Bacovia este însă o figură de infinite sugestii şi de aspre clarităţi. Se mişcă uşor ca şi cum ar păşi aerian". Preponderent biografice, răspunsurile lui Bacovia surprind prin stilul direct, prin exprimarea frustă, tensionată a adevărului propriei creaţii, prin neliniştile adăpostite în conturul verbului. Fără îndoială că interviurilor lui Vasile Netea au, în doze şi proporţii diferite, un sugestiv ton al sincerităţii şi prospeţimii. Ion Agârbiceanu, de pildă, îşi mărturiseşte mefienţa în „şcolile literare", dezvăluindu-şi propria traiectorie literară, de la schiţe şi nuvele la arhitectura de tip romanesc, sau îşi dezvăluie opiniile cu privire la procesul creaţiei, care „nu e raţionament, nici inteligenţă, ci intuiţie şi simţire". În cazul interviului cu Ion Minulescu, accentul este plasat asupra elementului anecdotic, asupra aspectelor pitoreşti din biografia încărcată a poetului, care se confesează cu privire la circumstanţele debutului, cu privire la împrejurările studenţiei şi boemei sale pariziene, conturând, totodată, un portret sugestiv al lui Constantin Brâncuşi.

În concluzie, se poate observa că interviurile lui Vasile Netea demonstrează în mod limpede o fermă vocaţie a dialogului, o conştiinţă vie a rolului şi importanţei literaturii în context social şi, nu în ultimul rând, o atitudine estetică cu semnificaţii majore, pe care Vasile Netea a ştiut mereu să o pună în valoare, cu naturaleţe şi expresivitate, în articolele, interviurile şi cărţile sale.

Bibliografie critică selectivă

Dan Berindei, *Gânduri*, în revista „Vatra", nr 2, febr. 2018; Vasile Netea, *Prefaţă*, la vol. *Interviuri literare*, Editura Minerva, Bucureşti, 1972; Francisc Păcurariu, *Vasile Netea – 70*, în revista „România literară", nr. 6, 4 febr., 1982; Grigore Ploeşteanu, *Pentru Transilvania,* în revista „Vatra", nr. 2, februarie 1982; Dimitrie Poptămaş, Melinte Şerban (coord.), *Vasile Netea. Evocări şi bibliografie*, Editura Ardealul, Târgu-Mureş, 2008; Dimitrie Poptămaş, *Vasile Netea – 75*, în revista „Vatra", nr. 4, aprilie 1987; Aurel Sasu, *Dicţionarul biografic al literaturii române*, vol. II, M-Z, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2006; Ştefan Ştefănescu (coord.), *Enciclopedia istoriografiei româneşti*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978; Gabriel Ţepelea, *O personalitate dinamică. Vasile Netea*, în revista „România literară", nr. 10, 9 martie 1989; Al. Zub, *Vocaţia cărturarului*, în revista „Cronica", nr. 6, 5 febr., 1982.

BDD-A29185 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:02 UTC)